

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.13, november 2018

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Henrik Yde

Tilsyn ved cand.theol., adj. professor (i dansk salme- og kirkehistorie) Jørgen Kjærgaard

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til “Kors-Banneret”

ved Else Riisager

Indhold

- 1 Den kirkelige situation og digtets anledning
- 2 Genre og form
- 3 Billedsprog
- 4 Anvendt litteratur

1 Den kirkelige situation og digtets anledning

“Kors-Banneret” var indledningsdigt til andet bind af det nyetablerede *Theologisk Maanedsskrift*. Digtet blev trykt og offentliggjort sammen med tredje hæfte, der blev annonceret til salg den 22. august 1825.

I digtet antydede Grundtvig, hvordan han som ‘korsridder’ i fællesskab med ligesindede ville kæmpe for plads til det i kirken, han opfattede som sand kristendom. Gennem indledningsdigtet til første bind af månedsskriftet, “Kirke-Trøst”, havde han allerede skildret sin opfattelse af den sande kristendoms situation i samtidens Danmark: i billedet af en affældig og syg moder, der ligger på sit dødelige sygeleje, men hvor hendes døtre, de troende, får trøst og håb om helbredelse. De to temaer, trøst og kamp og ofte i sammenblandede former, er karakteristiske udtryk for Grundtvigs indstilling i denne periode. I hans værker viser holdningerne sig i opfordring til opgør med det etablerede og reelt håb om forandring (jf. Begtrup 1901, s. 132).

Med indledningsdigtet “Kors-Banneret” talte Grundtvig ind i en brydningstid. *Theologisk Maanedsskrift* var grundlagt som talerør for de teologisk lærde, der kæmpede for de ‘gammeldags’ troende af forskellig luthersk observans mod såkaldt

rationalistiske kristendomsopfattelser i statskirken. De rationalistisk prægede retninger var ikke blot repræsenteret på det teologiske fakultet, men havde også fremtrædende tilhængere i præstestanden. A.G. Rudelbach og Grundtvig havde fundet sammen om at være redaktører af tidsskriftet, der ligeledes havde J.C. Lindberg som fast bidragsyder. Grundtvigs holdninger gik igen i Rudelbachs fortale i første hæfte af tidsskriftet, der fastslog, at tidsskriftet på én gang ville bringe både sværd og fred (Rudelbach 1825, s. 16; om tidsskriftet og den bredere kirkekamp, se Baagø 1958, især s. 55-127).

2 Genre og form

“Kors-Banneret” kan betegnes som et kristeligt digt, og i genoptrykket i *Salmer og aandelige Sange*, bind 5, er det placeret i afdelingen med overskriften “Kristelige Læredigte” (1881, nr. 1, s. 3-7). Digtet er opbygget i en V-form med strofe 7 som det centrale omdrejningspunkt. Strofe 1-6 handler om spor eller indgriben af Kristus i overensstemmelse med Guds frelseshistoriske plan med verden fra skabelsen og op gennem historien. Strofe 8-13 beskriver, hvor nødvendig Kristi tilstedeværelse er for kristendommens sejr hos det lyriske jeg, i Grundtvigs danske samtid og i den kommende evighed.

3 Billedsprog

Digtet indeholder et væld af associationsrige billeddannelser. Hovedsymbolet, korsbanneret, henviser i egentlig forstand til en fane eller et banner, der blev brugt som samlingspunkt i militære slag til lands og til søs. Gennem hele digtet er det kun Kristus, der er i stand til at bære korsbanneret, som undervejs bliver forbundet med Kristi monogram gennem Konstantin den Store (strofe 5), med korsflaget eller korsfarerflaget (strofe 6) og med Dannebrog (strofe 8 og 10-13). Desuden får det tilført de billeddannelser, som disse symboler indeholder, bl.a. forener Dannebrog det kristelige med det nationale. Kristus ses som en krigshelt, der vinder slag og styrer sit krigsskib, der samtidig er et kirkeskib på historiens hav. Korset i korsbanneret peger selvsagt på Kristi død, men også på hvorvidt den troende er i stand til at efterligne Kristus ved at “fornægte sig selv og tage sit kors op” (Matt 16,24-27; strofe 3 og 9).

I sine salmer anvender Grundtvig ofte en billedsproglig teknik, der har rødder i den oprindeligt middelalderlige firefoldige teksttolkning (se Nielsen 2009, s. 211-233 og 326-335). Digtet “Kors-Banneret” indeholder eksempler på en videreudvikling af denne tolkningspraksis.

I strofe 5 og 6 fungerer de historiske skikkelser som skygger, anelser eller foregribelser af de begivenheder, som Kristus vil udføre i eskatologisk tid, dvs. i de sidste tider ved historien ende med hans genkomst, dommen og de troendes frelse i de himmelske boliger. Skikkelserne Konstantin den Store og Valdemar Sejrs omtales i deres egen historiske og konkrete ret, men peger samtidig frem mod en egentlig opfyldelse eller udfoldelse i Kristi skikkelse. I strofe 5 henvises til, hvordan Konstantin efter sin konsoliderende sejr grundlagde Konstantinopel, det nuværende Istanbul, som rigets hovedstad i 330. Den nye by skulle som ‘det kristne Rom’ afløse den

hedenske. Konstantin havde da allerede besejret den hedenske kejser Marcus Aurelius Maxentius i 312, efter at han ifølge Eusebs *De Vita Constantini* (da. Konstantins levned) havde set et kors på himlen og aftegnet det i sit banner (kapitel 28-38). I det sidste, afgørende slag i 324 brugte han Kristi monogram, dvs. de græske bogstaver X og P svarende til KR, på sin feltstandart (jf. Christensen & Göransson 1969, bind 1, s. 116). I eskatologisk tid skal Kristus besejre fjenderne og bygge en hovedstad, Det Nye Jerusalem (jf. Åb 20-22). I strofe 6 hentydes til, at Valdemar Sejrs ifølge legenden vandt over de hedenske fjender i slaget ved Lyndanise i Estland den 15. juni 1219, da et rødt og hvidt korsfarerflag dalede ned fra himlen. I eskatologisk tid skal Kristus overvinde alle folkeslag og hovedfjenden, døden. Tilsvarende beskrives Dannebrog, der ud fra datidens etymologi betyder danernes fane, som en "himmelfalden Skygge", dvs. en afbildning eller svag afglans af Kristi fane i den evige, eskatologiske tid (strofe 10; se Nielsen 2009, s. 340).

Det billedmættede digt rummer blandt meget andet også henvisninger til Grundtvigs personlige forhold. Eksempelvis indeholder strofe 12 træk, der viser hen til Vor Frelseres Kirke på Christianshavn, hvor Grundtvig i 1825 var ansat som præst. Siden 1752 har der øverst på Vor Frelseres Kirkes snoede spir stået en Kristusfigur i rustning med en fane, hvori der er et liggende kors. Figuren står med begge ben oven på en globus, og lige under spiret er tårnuret placeret. Den sejrende helt og kriger, Kristus med korsbanneret, symboliserer således Frelserens sejr over historiens tidsforløb og over tidens endelighed.

4 Anvendt litteratur

- Baagø, Kaj (1958) *Magister Jacob Christian Lindberg. Studier over den grundtvigske bevægelses første kampe*. København.
- Begtrup, Holger (1901) *N.F.S. Grundtvigs kirkelige Syn 1825. En historisk Indledning*. København.
- Christensen, Torben og Sven Göransson (1969-1976) *Kyrkohistoria*, bind 1-3; bind 1 (1969): *Fra evangelium til den pavelige gudsstat*. København, Oslo, Stockholm m.fl.
- Euseb af Caesarea (2007) *De Vita Constantini*, udg. Marc-Aeilko Aris. Turnhout.
- Grundtvig, N.F.S. & A.G. Rudelbach red. (1825-1828) *Theologisk Maanedsskrift*, bind 1-13. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1868-1881) *Salmer og aandelige Sange*, bind 1-5; bind 5 (1881): *Efterslæt af Grundtvigs Salmesang*, udg. af J. Kristian Madsen. København.
- Nielsen, Erik A. (2009) *Kristendommens retorik. Den kristne digtnings billedformer. Billed-sprog I*. København.
- Rudelbach, A.G. (1825) "Fortale" i *Theologisk Maanedsskrift*, bind 1, s. 1-

16. København.